

לעילוי נשמת
הרב יהודה בן שמחה
זצ"ל

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת לך לך תשע"ה מתי אברהם מתפלל, ומתי אינו מתפלל?

בלילה, וזה ביום. זה לפני עלות השחר, וזה בצהריים. עבודה קשה ביותר, שקשה לתארה! שנה שלמה לא ראו נח ובניו שינה בעיניהם! (תנחומא פר' נח אות ט') שנה שלמה של מסירות נפש, לעשות חסד עם בעלי החיים, בכל שעות היממה. הקב"ה היה יכול להביא את כל שוכני התיבה להרי אררט, או למקום אחר, ולהכין להם שם אוכל בעצמו. אבל הקב"ה לא רצה. הקב"ה רצה שנח ומשפחתו יעסקו שנה שלמה בחסד, ובכך יעניקו לעולם זכות להמשיך ולהתקיים. אחרי שהעולם נחרב בגלל ג' ז' ל' (רש"י בראשית ו, יג), מוכרחים לבנות אותו מחדש על יסוד של חסד, שהוא הַפָּךְ הַגּוֹל. "עולם - חסד יבנה".

הפרדות אברהם מלוט - כיצד זנו אותה בשמים

אבל זה עדין חסד עם בעלי חיים, זה לא חסד של עוה"ב. אברהם אבינו עם האורחים שלו כבר עושה סוג אחר של חסד. גם נותן להם לאכול ולשתות מה שהם רוצים, אבל גם מלמד אותם מי הוא זה שאמר והיה העולם. מקרב אותם לאמונה בה'. זו הדרך של אברהם אבינו.

והנה, עם כל החסד הרוחני שאברהם עושה, התורה מספרת בפרשתנו על מעשה שנראה לכאורה הפוך מזה. התורה מספרת: "ויאמר אברהם אל לוט: אל נא תהי מריבה ביני וביניך וביני רעי וביני רעיך, כי אנשים אחים אנחנו. הלא כל הארץ לפניך, הפַּרְדֵּי נָא מְעָלִי" (בראשית יג, ח). איננו יכולים ללכת יחד. חז"ל אומרים באמת, שהיה קטרוג בשמים על המעשה הזה של אברהם, למה "לפל הוא מדבק, וללוט אחיו אינו מדבק" (ב"ר מא, ח). לוט הרי הלך עם אברהם בכל הדרך מחרן לא"י (בראשית יב, ד-ה), ליוה אותו למצרים וחזרה (שם יג, א), ודוקא אותו הוא מַרְחֵק? מצד שני, יש בחז"ל גם דעה הפוכה, שהקטרוג על אברהם היה, למה לא הרחיק את לוט כבר מההתחלה. "בשעה שהיה מהלך לוט עם אברהם אבינו, אמר הקב"ה: אני אמרתי לו לזרעך נתתי את הארץ הזאת, והוא מדביק את לוט בן אחיו כדי לירשו? א"כ ילך ויביא לו שני פרסתקין מן השוק, ויורישם את שלו! (ב"ר שם)

והנה, כבר הזכרנו כמה פעמים את דברי מורי ורבי הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל, ש"בעניני אגדה וקבלה - לא שייך מחלוקת" (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 353), ואם מצאנו מחלוקת באגדה, אין זו "מחלוקת במובנה הרגיל, כי שני הצדדים אמת, אלא שמלמדים לנו בחינות שונות בענין" (שם ח"ב עמ' 173), ואלה ואלה דברי אלקים חיים⁵. ממילא נראה, שגם בענינו, לא מחלוקת יש כאן, אלא שתי זוויות ראייה שונות, אחת מבחינת מחוייבתו של אברהם לדאוג לרוחניותו של לוט, ואחת מבחינת אחריותו של אברהם לרוחניותו של עצמו. מהבחינה הראשונה - היה חייב אברהם לקרב את שאר בשרו לאמונה ולהשפיע עליו, ומבחינה זו היה קטרוג על אברהם על שהרחיק את לוט ונפרד ממנו, ומהבחינה השנייה היה צריך אברהם לדאוג לעצמו, שלא יהיה ניזוק מקרבתו של לוט. והנה, ודאי מצד השכל הישר, וגם מצד הדין - "חייך קודמים לחיי חבירך" (ב"מ סב,

"עולם חסד יבנה, שמים תכן אמונתך בהם"

מזמור פ"ט בספר תהלים פותח במילים "משכיל לאיתן האזרחי" (תהלים פט, א). מיהו "איתן האזרחי"? אומרים חז"ל, "איתן האזרחי" - זה אברהם אבינו, שנקרא "אזרחי" כיון שהגיע לארץ ישראל מארם, שהיא במזרח (ב"ב טו, א). ומה אומר "איתן האזרחי"? - "תְּסִי ה' עוֹלָם אֲשִׁירָה, לְדֹר וָדֹר אוֹדִיעַ אֶמּוֹנַתְךָ בְּפִי" (תהלים שם, ב). הדברים מתאימים למי שאמרם. חסד ואמונה הם היסודות שעליהם בנויה עבודתו של אברהם. הוא מלמד את דרך החסד בעולם - "תְּסִי ה' עוֹלָם אֲשִׁירָה", וכן מפיץ בעולם את האמונה בה' - "לְדֹר וָדֹר אוֹדִיעַ אֶמּוֹנַתְךָ בְּפִי". לכן, כשאורחיו רוצים להודות לו על החסד שעשה עמם, על הכנסת האורחים שלו, הוא אומר להם: "ברכו למי שאכלתם משלו! סבורים אתם שמשלי אכלתם?! מִשָּׁל מִי שאמר והיה העולם אכלתם", ולו צריך להודות! (רש"י בראשית כא, לג) הרי שאברהם נותן לאורחיו גם חסד וגם אמונה. חסד של חי שעה, וחסד של חיי עולם. מלמד אותם שיש בורא לעולם, ומקרב אותם למלכות שמים.

וממשיך איתן האזרחי ואומר: "כִּי אֶמְרָתִי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה, שָׁמַיִם תִּכְנֶן אֶמּוֹנַתְךָ בְּהֵם" (תהלים פט, ג). שוב, חסד ואמונה. "עולם חסד יבנה, שמים תכן אמונתך בהם". העולם נבנה על חסד, והשמים מלמדים אמונה בה'. מה פירוש "עולם חסד יבנה"? - אם מנסים להבין בשכלנו הקטן והמוגבל, מה היתה פונת ה' בבריאה, ההסבר המקובל הוא, שלפני בריאת העולם לא היה לקב"ה למי להיטיב, וכיון שמשַׁטֵּעַ הטוב להיטיב, ברא הקב"ה את העולם, כדי שיהיה לו למי להיטיב¹. זהו "עולם - חסד יבנה". הוא נבנה כדי לעשות בו חסד לנבראים. זו היא כוונת הבריאה, כפי מה שניתן להבין בשכלנו המוגבל².

זהו גם הדבר שהקב"ה דורש מן האדם - לעסוק בהטבה לאחרים. ה' בורא את האדם, אבל לָאֵדָם אין למי להיטיב. "לא טוב היות האדם לבדו, אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית ב, יח). כך יוכלו להיטיב זה לזה, ואח"כ גם לילדיהם. אחר כך, כש"השחית כל בְּשָׂר אֶת דְּרָפוֹ עַל הָאָרֶץ" (שם ו, יב), הקב"ה מביא מבול, ומחריב את העולם. למה? - "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם" (שם, יג). "לא נחתם גזר דינם אלא על ג' ז' ל' (רש"י שם). למה דוקא על הגזל, ולא על עבירות אחרות שהיו שם, כגון גילוי ערוות ועבודה זרה (עי' רש"י שם ב, ושם יא)? כי גזל הוא הפך מידת החסד³, וכשלא עוסקים בחסד - אין קיום לבריאה, שנבראה כדי שיעסקו בה בחסד.

אז מה העצה? כיצד מחזירים לעולם את זכות קיומו? - ה' נוטל את נח ובני משפחתו, ומטיל עליהם משימה ענקית של חסד: להתעסק שנה שלמה בעשיית חסד עם בעלי חיים⁴. במשך שנה שלמה, יומם ולילה, שבעה ימים בשבוע, הם מטפלים בברואים שבתביבה. אל פי מיני בהמות עופות ורמשים מתארחים בתיבה, ושמונה מלצרים בלבד (נח ושלושת בניו, ונשותיהם) עומדים לשרותם, להגיש לכל אחד מהם את מזונו המתאים לו, בשעות הנוחות לו: זה אוכל בשרי, זה אוכל חלבי, וזה אוכל פרווה. זה אוכל

חז"ל אמרו, "כל המשתף שם שמים בצערו - כופלין לו פרנסתו" (ברכות סג, א). מה פירוש משתף שם שמים בצערו? רש"י פירש בשני אופנים ("ש"ש ברש"י), אבל כמדומני אפשר לפרש עוד¹⁰, שהכוונה בזה, שגם כשהוא מתפלל, הוא לא מתפלל רק עבור עצמו, (ברכת השנים בשביל פרנסה, "רפאנו" בשביל רפואה וכו'), אלא גם עבור השכינה, שמצטערת כשאין ליהודים פרנסה ובריאות וכד', כמו שאמרו חז"ל: "בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת? - קְלַנֵי מְרַאשֵי, קְלַנֵי מְזוּרְעֵי!" (משנה סנה' מו, א) וכמו שאומר הנביא: "בְּכָל צָרְתֶם - לֹא צָר" (ישעיהו סג, ט). זוהי המדרגה העליונה בעבודת ה', להתפלל לכבוד שמים, לא רק לכבוד עצמנו (ע"י "נפש החיים" שער ב' פ"א ופ"ב). כמדומני שזוהו הפירוש של "משתף שם שמים בצערו", שהוא מתפלל ומבקש את כל הדברים לא רק להנאת עצמו, אלא גם לכבוד שמים¹¹; ואם הוא אכן עושה כך - אז אומרים חז"ל, שמהשמים כופלין לו פרנסתו.

לנו, במדרגה שלנו, קשה להתפלל רק לכבוד שמים, בלי לכוין להנאת עצמנו כלל. רק אם נתפלל גם לצורך עצמנו, התפילה שלנו תהיה יותר טובה. אבל לפחות לנסות להרגיש קצת את כבוד שמים בתפילה, לא רק את בקשת צרכינו אנו. אנו אומרים ברפאנו "רפאנו ה' ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה... כי א-ל מלך רופא נאמן ורחמן אתה". אתה רחמן, כואב לך אם אנו חולים, אז שלח לנו רפואה שלמה, כי כביכול לך כואב כשאנו חולים. כמובן, אין כאב אצל הקב"ה, אבל כביכול כואב לו כשאנו חולים, אז יש לי הצדקה לבקש רפואה לחולה. אמנם האמת היא שאני מבקש רפואה לחולה כי לי כואב שהוא חולה, אבל לפחות אני משתף שם שמים בצערי. מרגיש שגם הקב"ה מצטער כשיהודי חולה, ומתפלל גם בשביל הקב"ה בעצמו.

הפסוק אומר, "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּפֶּסַח לְיוֹם חֲגֹגוֹ, כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מְשַׁפֵּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב" (תהלים פא, ד). אולי מותר גם כאן לפרש, שאמנם ראש השנה הוא חוק לישראל, אבל הוא גם משפט לאלקי יעקב. לא רק משפט לישראל, אם תהיה להם שנה טובה או ח"ו להפך, אלא גם משפט לאלקי יעקב. מפני ש"בְּכָל צָרְתֶם - לֹא צָר", אז ממילא זה משפט גם לאלקי יעקב, האם תהיה לו שנה טובה או לא. לכן "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר", גם "כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" וגם מפני שהוא "מְשַׁפֵּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב". לשתף שם שמים בצערו.

אנו מתפללים שתי תפילות שלכאורה סותרות זו את זו. בימים הנוראים אמרנו "ובכן תן כבוד ה' לעמך", רוצים כבוד לעם ישראל, והנה בא סוכות ואמרנו "לא לנו ה' לא לנו, כִּי לְשׁ מֶךְ תִּתֵּן פְּבוֹד" (תהלים קטו, א). אז אנו רוצים כבוד או לא רוצים כבוד? צריך לומר, שאנו רוצים כבוד, אבל למה רוצים כבוד? - כי זה כבוד שמים שיהיה לנו כבוד! שעם ישראל יהיה מכובד, ולא יהיה עם בוז ושסוי. בשביל זה אנו מבקשים כבוד, כמו שאנו מבקשים "תהילה ליראיך ותקוה טובה לדורשיך", כדי שיכירו שזה טוב לדרוש בשם ה', "ופתחון פה למיחלים לך", שאלה שמיחלים לך יהיה להם פתחון פה להראות לאומות העולם שהבקשות שלנו הועילו וכבוד שמים התגלה עלינו וה' מולך בציון על כל העולם. אז זה לא לנו תן כבוד, אלא לשמך תן כבוד, ומה שאנו מבקשים כבוד לעצמנו, זה באמת בשבילך, כדי ששם שמים יתעלה ויתכבד.

אמרנו בהושענות: "הושע נא למענך אלקינו הושע נא, הושע נא למענך בוראנו הושע נא", וכן הלאה. שהישועה היא למענך, כי אתה רוצה חיים לעם ישראל, ורוצה שיהיה טוב לעם ישראל. לנו באמת לא מגיע, לפי מעשינו קשה לנו לבוא ולדרוש מהקב"ה משהו, אבל

הוא עוד לא מבין, שגם ארבעים וחמישה צדיקים שימותו בסדום הוא חילול השם במדרגה כזו. לכן הוא לא מתפלל על כך. כי תפילה צריכה להיות אמיתית, נובעת מעומקא דליבא⁹. וכיון שאברהם אבינו לא מרגיש בשלב זה שמיתת ארבעים וחמישה צדיקים בסדום היא חילול השם בלתי ניתן לתיקון, הוא לא מתפלל על כך.

אלא שמיד אחר כך, אחרי שהתפלל על חילול השם של מיתת חמשים צדיקים, מעלה אותו התפלה במדרגה, והוא מגיע למדרגה שכבר מרגיש בה חילול השם גם במיתת ארבעים וחמישה צדיקים, ואחרי שהתפלל על ארבעים וחמישה עלה עוד במדרגתו, עד שהגיע לבסוף למדרגה שהרגיש בה חילול השם בלתי ניתן לתיקון גם אם עשרה צדיקים ימותו בסדום. על פחות מעשרה לא התפלל עוד, מהטעם שבאר רש"י (ס, לב). אבל גם על עשרה הוא לא התפלל, עד שהגיע למדרגה גבוהה דיה, להרגיש שגם בזה יש חילול השם נורא שאי אפשר לתקנו אפילו בעולם הבא. זוהי הסיבה לסדר ההפוך, לכאורה, שנקט אברהם אבינו בתפלתו על סדום. אכן היתה כאן ירידה בבקשת ההצלה (בתחילה ביקש על חמש ערים ונענה, ואח"כ בקש רק על עיר אחת), אבל היתה כאן עליה הדרגתית במדרגתו של אברהם אבינו, כאשר כל תפלה מעלה אותו למדרגה רוחנית גבוהה יותר, בה הוא מרגיש כמה חילול השם יכול להיות בעולם הבא מהשמדת סדום על הצדיקים אשר בקרבה, באופן שלא הרגיש אותו קודם שהתפלל.

לשתף שם שמים בצערו

אחרי כמה שנים שרה דורשת מאברהם: "גִּרְשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֵת בְּנֵיהָ" (שם כא, ט), והקב"ה מאשר את הבקשה הזו: "פֶּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֱלֹהֵי שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ" (שם, יב). בעל החסד הגדול, שביתו פתוח לרוחח לכל אורח, מצטוו "לזרוק" מביתו את אשתו ואת בנו האהוב עליו כמו יצחק! (ע"י רש"י שם כב, ב) ובכל זאת, בניגוד לסדום, כאן לא מצינו שאברהם התפלל לקב"ה לבטל את הגזירה הזו. אמנם בעבר אברהם התפלל על ישמעאל, אמר "לֹא יִשְׁמַעְאֵל חֶזְקָה לְפָנָיךָ" (שם יז, יח), אבל כאן כשהקב"ה אומר לו לגרש את ישמעאל - אברהם לא מתפלל. כמו שאת לוט הוא מגרש בלי להתפלל עליו, כך גם את ישמעאל, אם הוא מבין שישמעאל לא מתאים לדרך, הוא מפריע ליצחק, אז מגרשים את ישמעאל בלי להתפלל עליו.

אבל אח"כ ה' אומר לאברהם: "קַח נָא אֵת בְּנֵיךָ אֵת יְחִידְךָ... וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּדְבָּר, וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה...". ויצחק הרי כן צדיק, וכן הולך בדרך של אברהם, אז למה אברהם אבינו לא מתפלל על יצחק שלא ישחט אותו?

כמדומני התשובה היא, שכמו שראינו שכשאברהם מתפלל על סדום הוא לא מבקש דבר שהוא מעבר למדרגתו והשגתו, כי אז אין זו תפלה אמיתית וכנה, כך גם כאן, אברהם לא רוצה להתפלל תפלה שהוא אינו שלם עמה ויודע שהיא אמיתית וכנה לכבוד שמים. סתם לזרוק מילים מהפה, זו לא הדרך. אברהם רוצה תפילה כנה לכבוד שמים. רק תפלה כזו הוא צוכן להתפלל.

והנה, ביצחק אברהם חושד את עצמו, אם הוא יתפלל על יצחק, אולי הוא מתפלל מתוך נגיעה אישית, כי הוא אוהב את יצחק. גם על ישמעאל ובודאי על יצחק, אולי הוא מתפלל מתוך נגיעה אישית. לכן אברהם נמנע מלהתפלל גם על ישמעאל וגם על יצחק, וגם על לוט. במקום שהוא עלול להרגיש נגיעה אישית - אברהם לא רוצה להתפלל. כי תפילה צריכה להיות כנה, עבודת ה', לא עבודת עצמי, לכן אברהם נמנע שם מלהתפלל.

טובים, זה כבוד שמים שיבריא. נתפלל שהקב"ה ישלח לו רפואה שלמה במהרה בימינו בתוך שאר חולי ישראל, ויבריא ויעזור ויעבורת ה', אמץ.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

**השחה נאמרה כשעה לפני פטירתו של
הרב יהודה בן שמחה זצ"ל
ת. נ. צ. ב. ה.**

לה' הרי מגיע, ולכן "למענך אלקינו הושע נא", כי אתה רוצה את הישועה, "למענך בוראנו הושע נא" כי אתה רוצה, ולך זה מגיע ומוצדק. נכון שאנחנו כולנו מקווים לישועה, וכלל ישראל צריך ישועה, אבל טוב שנוכין גם את הכונה הזאת, שאנו מתפללים לישועה גם בשביל כבוד שמים.

אנו מתפללים על הרב יהודה חי בן שמחה לרפואה שלמה. גם כאן נתפלל כי זה כבוד שמים שהוא יבריא. הקב"ה רוצה שהוא יבריא וימשיך ללמד תורה כאן בישיבה, ימשיך לעשות מעשים

1. כן ביארו האר"י ז"ל ("עץ חיים" ריש שער הכללים), הרמח"ל ("דעת תבונות" מהד' הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל סי' ט"ז-י"ח) וכל המקובלים.
2. וכפי שהדגיש גם הרמח"ל (שם סי' י"ח), שביאור זה אינו מתיימר להיות הביאור המלא והאמיתי כוונת הבריאה, אלא רק "מה שנוכל [אנן] להשיג בענין זה" ("ע"ש).
3. שכן חסד משמעו לתת מה שאינך חייב לתת, וגזל משמעו הפוך - לקחת מה שאינו מגיע לך.
4. וגם כדי שתהיה להם עצמם זכות קיום היו צריכים לעסוק בחסד זה, כפי שמופיע במדרש, שאברהם אבינו שאל את מלכי צדק [הלא הוא שם בן נח (ע"ר רש"י בראשית יד, יח)], בזכות מה התקיימו בתיבה, "אמר לו: בצדקה שהיינו עושים. אמר לו: וכי מה צדקה היה לכם לעשות, וכי עניים היו שם? ! והלא לא היה אלא נח ובניו, ועם מי הייתם עושים צדקה? אמר לו: על החיה והבהמה והעוף... אותה שעה אמר אברהם: אלו לא שעשו צדקה עם בהמה חיה ועוף, לא היו יוצאין משם" (שוחר טוב, תהלים ל"ז).
5. ועוד אמרו בדרך צחות, שכאשר חז"ל אומרים (בעניני אגדה) שדעתו של זה "פליגא" על דעתו של זה, כוונתם לומר, ש"פליגא" מן האמת נמצאת בדברי זה, ו"פליגא" בדברי זה. [וכן "מחלוקת" הוא לשון "חֶלְקָה"; היינו, שבכל צד מצדדי המחלוקת יש רק חלק מן האמת השלמה]. ממילא, כדי לקבל את האמת במלואה - יש לצרף את שתי הדעות יחד. ובזוהר חדש (קז, א) איתא: "... בגין דחב אדם (הראשון) בשבע מינין, דאינון: חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון זית שמן ודבש, ובגין דא הוה אמרי רבנן דמתני' (ברכות מ, א), אילן שאכל אדם הראשון חטה היה, ואחרנין אמרין גפן הוה, ואחרנין אמרין תאנה היתה, ולא הוה חולקין במילוליהו, דכולא קשוט... אילן חד מסטרא חד, ומסטרא אחרת מתפרשן לו' מינין, כגון לולב דאיהו אגודא חדא לתתא, ולעילא מתפרשן מינין כל חד לחולקיה". [וכעין זה כתב ב"בן איש חי" (שנה שנייה, ריש פר' בראשית), ע"ש].
6. סדום, עמורה, אֶצְמָה, צבאים וצווער. [התכנית היתה להפוך את כל חמשת הערים הללו, אלא שלבסוף נהפכו רק ארבע מהן (רש"י בראשית יט, כה), וצווער ניצלה בזכותו של לוט (ע"ר רש"י שם, כ-כא). ובמדרש מובא, שאמנם צווער לא נהפכה, אבל לאחר שעזב לוט את צווער וישב בהר (שם, ל), נבלעו יושביה באדמה (ב"ר מב, ה. וע"ר במפרשים שם). דהבטחת המלאך היתה רק "לְבַלְתִּי הַפְּסִי אֶת הָעִיר דְּבַרְתָּ" (בראשית יט, כא), אבל תושבי העיר - נבלעו באדמה, ולכן נקראה העיר צווער - בְּלַעַע (שם יד, ב. וע"ר רש"י שם)].
7. ואכן, יעקב אבינו כבר לא נכשל בטעות הזאת. כשיעקב שולח מנחה לעשו אחיו, הוא שולח רק עזים, תישים, רחלים ואילים, גמלים, פרים, אתונות וְעֶרְוִים (בראשית לב, טו-טז). עבדים ושפחות - הוא לא שולח. למה? מפני שיעקב נזהר שלא להוציא מרשותו אנשים, ולהעבירם לרשותו של עשו הרשע. בהמות אפשר לתת לעשו. לא נפשות (על פי שיחת הרב שליט"א לפרשת וישלח תשס"ח).
8. ע"י "דעת תבונות", שלעתידי לבא, "ביום הדין הגדול, יפרוש האדון ברוך הוא את השמלה לעיני כל היצור, מכל מה שנעשה מיום פְּרוֹא אלקים אדם על הארץ עד היום ההוא, וְיֵרָאָה יוֹשֵׁר מִשְׁפָּטוֹ בְּכָל מַעֲשֵׂה וּמַעֲשָׂה, קָטוֹן וְגָדוֹל" ("דעת תבונות" מהדורת הגה"צ ר' חיים פרידלנדר זצ"ל, סוף סי' ק"ע), וכמבואר בתרגום יונתן על הפסוק: "סוֹף דְּבָר הַפֶּל נִשְׁמָע" וכו' (קהלת יב, יג). אלא שכאן אומר אברהם לקב"ה, שאם יספה צדיק עם רשע, "יְהִיָּה כְצַדִּיק כְּרָשָׁע", הרי זה חילול השם גדול כל כך, שגם לעתיד לבא אי אפשר יהיה להבין אותו.
9. ע"י שיחת מורנו הרב שליט"א לפרשת וירא תשע"ג, שהביא את דברי הגמרא: "למה נקרא שמו אנשי כנסת הגדולה - שהחזירו עטרה ליושנה. אתא משה אמר: 'הָאֵל-הַגָּדֹל הַגָּבֵר וְהַנּוֹרָא' (דברים י, יז). אתא ירמיה ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו? לא אמר נורא (ע"י ירמיה לב, יח). אתא דניאל, אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו? לא אמר גבור (ע"י דניאל ט, ד). אתו אינהו ואמרו: אדרבה, זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו, שנותן ארץ אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו של הקב"ה, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות? ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה? - אמר רבי אלעזר: מתוך שידועין בקב"ה שאמיתיה הוא, לפיכך לא כיזבו בו" (יומא סט, ב). ובאר הרב שליט"א, שודאי גם ירמיהו ודניאל ידעו והאמינו שמה שכתוב בתורה "הָאֵל-הַגָּדֹל הַגָּבֵר וְהַנּוֹרָא" הוא אמת נצחית. אלא שבגלל הנסיבות שהיו בזמנם, לא הרגישו כל כך את אמיתת הדברים, ולכן לא הזכירו שבחיים אלו בתפלתם. כי הנביאים התפללו רק על פי הכרת לבם, ולא מן השפה ולחוץ. וכך עשה גם אברהם אבינו בתפלתו על סדום.
10. וכן פירש המהרש"א שם.
11. וכתב ה"לשם שבו ואחלמה" (דרושי עולם התורה ח"א דרוש ה' סי' ז' אות ו' ד"ה וזהו): "כל התפלות אשר הם רק על צרכי בני אדם אשר לכל אדם פרטי (כלומר: על ענינים פרטיים), צריך שיהיה גם כן רק למען שמו, וכמו שאמרו: כל המשתף שם שמים בצערו, כופלין לו פרנסתו. והוא, משום שכל טובה וכל ישועה אשר גם בפרטי פרטות, הנה הוא רק ע"י גילוי אורו ית"ש אשר למעלה. וכאשר חסר להאדם אותו הענין הנצרך לו, הוא ע"י שנסתם אותו השורש ומקור השפע אשר לזה למעלה, לכן לא נמשך גילוי אורו למטה להמציא את אותו הענין הנצרך להאדם. כי בהשורש והמקור, הרי אין סוף לשפעו וטובו, ומוכן שם כל ענין וכל טובה הנצרך למטה לפי כל כוחם אשר אפשר להם לקבל, אלא שנסתם מלהתגלות אורו, והוא ענין הסתרת פנים, שהוא העדר דגילוי שמו וכבוד מלכותו והנהגתו ית"ש, במה שנסתם ונפסק ואינו מתגלה ואינו מתפשט אותו האור אשר לצורך אותו הענין אשר למטה. ולכך צריך שיהא כל תפילה רק למען שמו, כי הרי חסר אותו הענין בגילוי שמו וכבוד מלכותו והנהגתו. וזהו שאמרו כל המשתף שם שמים בצערו, ור"ל שמתבונן לדעת, כי כשם שחסר לו אותו הענין למטה, כן הוא ממש נסתם וחסר אותו הגילוי אור אשר לזה למעלה... וניתן הכח להאדם בתפלתו ומעשיו לבקוע אותו המסך המבדיל, ולהסיר את הסיתום, שיתגלה אורו למעלה, (וממילא גם) שפעו למטה", ע"ש.